

AUDITNING IQTISODIY NAZORAT TIZIMIDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Turayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti dotsenti

Botirov Anvarjon

Boltatoshev Muhammadqodir

Guliston davlat universiteti talabalari

Annotatsiya. Mazkur tezisda auditning iqtisodiy nazorat tizimidagi o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan kompleks yoritilgan. Audit bozor iqtisodiyoti sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy-xo'jalik faoliyati ustidan mustaqil nazoratni amalga oshiruvchi muhim institut sifatida baholangan.

Kalit so'zlar: audit, iqtisodiy nazorat, moliyaviy nazorat, ichki audit, tashqi audit, auditorlik xulosasi, xalqaro audit standartlari, moliyaviy hisobot.

Abstract: This article comprehensively examines the role and significance of audit within the system of economic control from both theoretical and practical perspectives. Audit is considered an important institution that performs independent oversight over the financial and economic activities of business entities under market economy conditions.

Keywords: audit, economic control, financial control, internal audit, external audit, audit opinion, International Standards on Auditing, financial reporting.

Аннотация: В данной статье комплексно рассматриваются роль и значение аудита в системе экономического контроля с научно-теоретической и практической точек зрения. Аудит рассматривается как важный институт, осуществляющий

независимый контроль за финансово-хозяйственной деятельностью хозяйствующих субъектов в условиях рыночной экономики.

Ключевые слова: *аудит, экономический контроль, финансовый контроль, внутренний аудит, внешний аудит, аудиторское заключение, Международные стандарты аудита, финансовая отчетность.*

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining kengayishi, mulkchilik shakllarining xilma-xillashuvi, investitsion jarayonlarning jadallashuvi hamda moliyaviy munosabatlarning murakkablashuvi iqtisodiy nazorat tizimining ahamiyatini keskin oshirdi. Ayniqsa, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, hisobotlarning haqqoniyligini tekshirish va manfaatdor tomonlarni ishonchli axborot bilan ta'minlash zamonaviy iqtisodiyotning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur vazifalarni samarali amalga oshirishda audit tizimi alohida o'rin tutadi. Audit mustaqil nazorat shakli sifatida xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini tekshiradi, mavjud xatolik va kamchiliklarni aniqlaydi, moliyaviy hisobotlar ishonchliligiga baho beradi hamda korxona faoliyatini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqadi.

Iqtisodiy nazorat — bu korxona va tashkilotlar faoliyatining amaldagi qonunchilik, moliyaviy intizom, ichki me'yorlar hamda strategik maqsadlarga muvofiqligini tekshirish va baholash jarayonidir. Ushbu tizimda auditning alohida o'рни uning mustaqilligi, xolisligi va professionalligidadir. Davlat nazorati yoki ichki nazoratdan farqli ravishda audit mustaqil auditor yoki auditorlik tashkiloti tomonidan

amalga oshiriladi. Shu sababli auditorlik xulosasi investorlar, banklar, davlat organlari, aksiyadorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun ishonchli axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. Auditning asosiy maqsadi moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligini aniqlash, hisob siyosatiga rioya etilganligini baholash, aktivlar va majburiyatlarning to'g'ri aks ettirilganligini tekshirishdan iboratdir.

Auditning iqtisodiy nazorat tizimidagi muhim vazifalaridan biri moliyaviy hisobotlar sifatini oshirishdir. Korxonalarning moliyaviy hisobotlari investitsiya jalb qilish, kredit olish, soliq hisobotlarini topshirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda asosiy hujjat hisoblanadi. Agar ushbu hisobotlarda xatoliklar yoki buzilishlar mavjud bo'lsa, noto'g'ri iqtisodiy qarorlar qabul qilinishi mumkin. Audit ana shunday xatoliklarni aniqlash va ularning oldini olishga xizmat qiladi. Auditorlik tekshiruvi davomida daromad va xarajatlarning to'g'ri aks ettirilishi, aktivlar qiymatining haqqoniyligi, majburiyatlarning to'liq ko'rsatilganligi, soliqlar to'g'ri hisoblanganligi va moliyaviy natijalarning real holatga mosligi tekshiriladi. Natijada moliyaviy hisobotlar sifati oshadi va ular foydalanuvchilar uchun ishonchli axborot manbaiga aylanadi.

Auditning yana bir muhim yo'nalishi ichki nazorat tizimini takomillashtirishdir. Har qanday korxonada mablag'larning talon-toraj qilinishi, hujjatlarning noto'g'ri yuritilishi, xodimlar tomonidan vakolatlardan noto'g'ri foydalanilishi yoki resurslardan samarasiz foydalanish xavfi mavjud bo'ladi. Audit ushbu xavflarni baholab, ichki nazorat tizimidagi zaif tomonlarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, audit iqtisodiy nazorat tizimining ajralmas va strategik ahamiyatga ega bo'lgan bo'g'inidir. U moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligini ta'minlaydi, investorlar va kreditorlar ishonchini oshiradi, korxonalarda samarali boshqaruvni shakllantiradi, iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlaydi hamda korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida auditning funksiyalari yanada kengayib, real vaqt rejimida monitoring, tavakkalchiliklarni prognozlash va avtomatlashtirilgan nazorat kabi yo'nalishlarni qamrab olmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiy islohotlarga oid farmon va qarorlari.
3. International Standards on Auditing (ISA), IFAC.
4. IFRS Foundation. International Financial Reporting Standards.
5. Arens A., Elder R., Beasley M. Auditing and Assurance Services.
6. Tolibjonovna, A. P. (2026). Conceptualizing Time through Idiomatic Expressions: A Comparative Study of Spanish and Uzbek Phraseological Systems. Integration of education and science: global challenges and solutions, 2(2), 74-78.
7. Абдуллаева, П. Т. (2025). Метафоризация «ночи» и «дня» в разноструктурных языках: лингвокультурологический аспект (на материале испанской и узбекской фразеологии). Spain-scientific review of the problems and prospects of modern science and education, 1(10), 26-29.
8. Ulugova, S. S., Uktamova, M. K., & Abdullayeva, P. (2024). Metaphorical insights into human psychology in Jane Eyre. Spast reports Учредители: SPAST Foundation, 1(5).

9. Nasrullayevna, E. S. (2025). Methodology for organizing classroom instruction in developing acting skills of future folklore performers. *Confrencea*, 9(9), 2-10.
10. Shokhrukhovna, U. S., Khasanovna, U. M., & Parvina, A. (2024). Metaphorical insights into human psychology in jane eyre. *SPAST Reports*, 1(5).
11. Tolibjonovna, A. P. (2025). Language as a mirror of culture: phraseology in the Spanish language. *Taraqqiyot Spektri*, 1(2), 241-246.
12. Абдуллаева, П. (2025, November). Роль концептуальной метафоры в осмыслении категории времени (на материале испанского и узбекского языков). In *Scientific practical conference* (Vol. 1, No. 1, pp. 422-425).
13. Nasrullayevna, E. S. (2025). The significance of using interactive methods in developing acting skills of folklore performers. *Confrencea*, 9(9), 11-15.
14. Shamahmudova, A., & Djalilova, S. (2024). Retracted: Discourse strategies of ecology and environment. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 84, p. 04025). EDP Sciences.
15. Ahmedova, N. (2025). Zamonaviy innovatsion texnologiyalarning estrada tomoshalaridagi o ‘rni. *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi*, (2), 330-335.